

SUMMARY

CROSS-BORDER COOPERATION AND ITS INTEGRATION POTENTIAL

I. Artjomov (Uzhhorod)

The paper explores the role and place of cross-border cooperation in the euro regional development, as well as to determine the influence of internal and external factors on the implementation of regional policy. In order to improve the efficiency of regional policy the author described ways of its improvement.

Keywords: cross-border cooperation Euroregional policy, the state regional policy, European Union.

УДК 339.5(477)+339.732.4:338.124.4

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МВФ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ТА У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Рошко С. М. (Ужгород)

У статті проаналізовано співробітництво України з МВФ в умовах світової фінансової кризи та у посткризовий період. Зокрема, у першому блоці розглянуто етапи кредитного співробітництва України з МВФ у період 1992-2007 рр., у другому – досліджено особливості кредитування національної економіки в умовах світової фінансової кризи, у третьому – можливі напрямки вдосконалення механізмів використання кредитів МВФ Україною на сучасному етапі розвитку економіки держави.

Ключові слова: Міжнародний валютний фонд (МВФ), світова фінансова криза, державний кредит, макроекономічна стабілізація, платіжний баланс країни, фінансова стабільність, стан валютних резервів, курс національної валюти.

ВСТУП

У світі не існує жодної самодостатньої країни. Навіть найрозвиненіші з них не в змозі абсолютно самостійно забезпечити умови для ефективного виробництва всіх видів товарів та послуг. Такі завдання вирішуються за допомогою міжнародного співробітництва, використання зовнішніх фінансових джерел для розвитку національної економіки. Традиційно виділяються три головні міжнародні фінансові організації, з якими співпрацює Україна, – Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Вони є найбільш привабливими для України завдяки пільгам, порівняно низькій вартості позичень, які вони надають, а також авторитетності їхніх оцінок та дій для інших потенційних кредиторів та інвесторів. Співпраця з цими міжнародними фінансовими інституціями розглядається світовою спільнотою як акт довіри, підтвердження кредитоспроможності держави.

Україна набула членства в Міжнародному валютному фонді відповідно до Закону України „Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій” від 3 червня 1992 року № 2402-ХІІ [1]. Її квота (розмір

внеску до статутного капіталу) складає 1 372 млн. СПЗ (приблизно 2 049 млн. дол. США), що складає 0,64% статутного капіталу Міжнародного валютного фонду.

Світова фінансова та економічна криза 2008 – 2009 років позначилася руйнуючими наслідками для національних економік, підприємств та людських ресурсів у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються. Вона охопила всі країни, зокрема й Україну.

Детальний аналіз впливу глобальної фінансової кризи на світову економіку здійснено у монографії І.Бураковського та О. Плотнікова [2].

Метою даної наукової статті є дослідження напрямків співробітництва України з МВФ в умовах світової фінансової кризи та вдосконалення механізмів використання кредитів МВФ Україною. У статті також розглянуто етапи співробітництва України з МВФ, проаналізовано особливості кредитних відносин України з МВФ на сучасному етапі.

Методологічно стаття побудована на аналізі економіко-статистичної інформації, використано методи системного підходу щодо умов кредитування МВФ, зокрема, у співробітництві з Україною, порівняльно-історичного аналізу, синтезу та експертні оцінки автора.

1. ЕТАПИ КРЕДИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МВФ У ПЕРІОД 1992 – 2007 рр.

Активна співпраця України з МВФ розпочалася із 1994 року. Весь період співробітництва залежно від програм Фонду в Україні можна поділити на такі етапи:

Перший етап (1994-1995 роки). У цей період Україні було надано фінансову допомогу у вигляді трансформаційної позики (STF) для підтримки платіжного балансу країни у сумі близько 720 млн. дол. США за річною ставкою 5,75 % на строк 10 років з відстрочкою сплати основної суми боргу на 4,5 роки [3, с.57].

В обмін на фінансування уряд зобов'язався здійснювати приватизацію, демонополізацію ринків, лібералізувати ціни та зовнішню торгівлю, а також стабілізувати курс національної валюти. Ці вимоги, попри постійні нагадування Фонду, було виконано лише до кінця 90-х років, до того ж не в повному обсязі. Тому через невиконання Україною ряду умов програму було завершено завчасно.

Другий етап (1995-1998 роки). Україна отримала від МВФ кредити на загальну суму 1318,2 млн. СПЗ (1935 млн. дол. США) за трьома річними програмами „Стенд-бай” (Stand-by I, II, III), за якими було отримано три позики на суму близько 780, 860 та 247 млн. дол. за річною ставкою 6,29% на строк 5 років з відстрочкою сплати основної суми боргу на 3,25 роки [4, с.56]. Головною метою цих кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування платіжного балансу України. У цілому більшість вимог Фонду було виконано і в принципі програми МВФ дали позитивні результати.

Завдяки реалізації двох перших програм наша держава отримала доступ на світові ринки капіталу, а за третьою – у серпні 1997 року було відкрито кредитну лінію терміном на один рік на загальну суму 542 млн. дол. США. Україна отримала лише 242,2 млн. дол. США, оскільки у березні 1998 року МВФ відмовився від надання чергових траншів через порушення Урядом України окремих показників Меморандуму економічної політики, зокрема дефіциту державного бюджету.

Основною проблемою цього періоду стала фінансова криза у вересні 1998 року. Надання МВФ своєчасної допомоги Україні дозволило здійснити поступову девальвацію гривні й уникнути її обвалу з не передбачуваними для банківської системи наслідками. Разом з тим у політиці Уряду та Національного банку України (НБУ) щодо підтримки стабільності національної грошової одиниці були суттєві протиріччя. Під тиском короткотермінових завдань Уряд не враховував можливих наслідків поспішної реалізації ринку капіталів для портфельних інвесторів. У II півріччі 1997 року напрям руху іноземного капіталу, спекулятивного за своєю сутністю, змінився на зворотний під впливом подій на міжнарод-

них ринках. Компенсаційним джерелом фінансування його відпливу стали валютні резерви НБУ, рівень яких за 1998 р. зменшився майже на 2 млрд. дол. США (з 2,34 млрд. дол. на кінець 1997 р. до 0,76 млрд. дол. на кінець 1998 р.) [5].

Третій етап (1998-2001 роки). Програма розширеного фінансування (EFF) передбачала надання Україні кредиту на загальну суму 2,226 млрд. дол. США. Головна мета програми – макроекономічна стабілізація України і позитивна економічна динаміка, зростання реального ВВП на 4-5% протягом 2001-2005 рр. Станом на 1 січня 2001 року було отримано трохи більше 1 млрд. дол., які були спрямовані на поповнення валютних резервів НБУ [2, с.336-337]. З початку 2000 року в Україні зріс експорт, знизилася інфляція і дефіцит бюджету, відповідно необхідність у кредитах Фонду зникла.

Четвертий етап (2002-2007 роки) можна охарактеризувати як етап безкредитних стосунків між Україною і МВФ. 29 березня 2004 року Рада директорів МВФ затвердила програму „попереджувальний стенд-бай” для України, за якою передбачалася можливість України отримати кредит на суму 411,6 млн. СПЗ (600 млн. дол. США). Згідно з досягнутими домовленостями, Україна мала право на отримання кредиту у випадку, якщо в країні погіршиться платіжний баланс або стан валютних резервів. Таким чином було започатковано безкредитні стосунки з МВФ [6, с.15].

Протягом 2005-2006 років технічні місії МВФ кілька разів відвідували Україну з метою надання Урядові допомоги у різноманітних сферах, у тому числі щодо управління державним боргом, стабілізації фінансово-бюджетної політики та управління митними справами.

У 2006-2007 роках відбувався лише моніторинг економіки України для визначення необхідності подальшого кредитування. Співробітництво України з МВФ було зосереджено на наданні технічної допомоги, спрямованої на усунення загроз стабільності та вирішення проблем, пов'язаних з макроекономічною, грошовою, валютною, податковою та бюджетною політикою. Протягом зазначених років експерт МВФ на постійній основі був залучений до діяльності Міністерства фінансів України щодо фінансового аналізу й прогнозування, стратегії планування бюджету й контролю над фінансовою стабільністю.

Проаналізувавши період кредитного співробітництва України з МВФ у 1992-2007 рр., можна стверджувати, що перехід до безкредитної форми співробітництва мав свої об'єктивні переваги. Брак необхідних коштів було компенсовано за рахунок акумуляції власних внутрішніх резервів та завдяки проведенню активної політики по залученню прямих іноземних інвестицій, що дало можливість здійснити необхідні трансформа-

ційні заходи. А загалом ефективність співробітництва Фонду з Україною у проаналізований

період – позитивна.

2. НАПРЯМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З МВФ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Світова фінансова криза розпочалася на ринку нерухомості США у 2007 році і досить швидко охопила всі фінансові ринки промислово розвинутих країн, частково – нових індустріальних країн, а також країни з перехідною економікою та країни „третього світу”. Не оминула така криза і економіку України та її регіони.

Як відомо, в умовах глобалізованих фінансових ринків криза фінансового сектору неминує негативно впливає як на всю світову економіку, так і на економіку більшості країн. Зокрема, з цього приводу провідні українські дослідники з проблем міжнародної економіки І.Бураковський та О.Плотніков відзначають, що важливою особливістю останньої світової фінансової кризи є те, що вона протікає в умовах надзвичайно високого рівня взаємозалежності національних економік. Така взаємозалежність, на думку цитованих науковців означає, що кризові явища надзвичайно швидко поширюються у світовому господарстві, втягуючи в орбіту кризи практично всі країни. Тому криза дуже швидко набула світового характеру з усіма відповідними наслідками [2, с.14].

Безпрецедентний характер світової фінансової кризи обумовив ще одну важливу обставину, суть якої в тому, що досить важко було спрогнозувати її масштаби, час і динаміку протікання, а це вимагало рішучих кроків від центральних банків і урядів, міжнародних фінансових інститутів. Ми підтримуємо думку вітчизняних науковців, що в сучасній економічній історії ще не було прикладів таких масштабних заходів фінансової допомоги банківському і фінансовому секторам за рахунок бюджетних коштів із метою їх стабілізації.

Так, *п'ятий етап* стосунків України з МВФ розпочався з того, що в умовах фінансової кризи та погіршення економіки уряд України розпочав переговори з місією МВФ про надання стабілізаційного кредиту. У результаті переговорів 5 листопада 2008 року Радою директорів Міжнародного валютного фонду було затверджено для України чергову програму Stand-by обсягом близько 16,5 млрд. дол. США із метою допомоги Україні в забезпеченні фінансової та економічної стабільності [7, с.22].

Україна відразу отримала кредит у розмірі 3 млрд. СПЗ, а решта суми позики була розподілена на чотири транші (1,875; 2,125; 2,500 та 1,500 млрд. СПЗ), отримання яких базується на виконанні відповідних умов МВФ. Ці умови були зафіксовані в Меморандумі про економічну та

фінансову політику між Україною та МВФ. Основними з них були наступні:

- 1) збільшення газових тарифів для населення на 20 % з 1 вересня 2009 року для виходу „Нафтогазу” на самоокупність;
- 2) створення єдиного офісу для адміністрування податків великих підприємств замість регіональної мережі;
- 3) замороження зарплат у державному секторі;
- 4) бездефіцитний державний бюджет (потім МВФ пішов на поступки і погодився на розмір дефіциту державного бюджету на рівні не більше 4 % від ВВП);
- 5) утримування інфляції у 2009 р. на рівні 17 % та її зниження до 5-7 % у 2011 р.;
- 6) темп зростання грошової бази – 11 %, номінальний ріст ВВП – 12%;
- 7) гнучкий обмінний курс;
- 8) посилення контролю у банківському секторі – встановлення більш жорстких вимог щодо формування резервів, рефінансування тощо.

Перший транш кредиту на суму 3 млрд. СПЗ Україна отримала 7 листопада 2008 року. Всі кошти надійшли до Національного банку України (НБУ) і були зараховані до золотовалютного резерву з метою використання їх для покращення стану платіжного балансу, підтримки обмінного курсу національної валюти та ліквідності банківського сектору.

Другий транш на загальну суму 1,875 СПЗ було отримано 12 травня 2009 року, з них: 1 млрд. СПЗ отримало Міністерство фінансів для фінансування фіскального дефіциту, у тому числі на погашення зовнішніх боргових зобов'язань Уряду, 875 млн. СПЗ отримав НБУ для поповнення міжнародних резервів із метою регулювання платіжного балансу, підтримки обмінного курсу гривні та ліквідності банків.

Третій транш за програмою було в повному обсязі зараховано на рахунок Державного казначейства України для вирішення питань підтримки бюджетного сектору.

Черговий транш у сумі близько 3,9 млрд. дол. США передбачалося отримати у листопаді 2009 року. Однак, перегляд програми завершено не було, а фінансування фактично було припинено [8].

У серпні та вересні 2009 року Україна, як країна-учасниця МВФ, отримала кошти на свій рахунок авуарів у рамках загального та спеціального розподілів на загальну суму 1,309 млрд. СПЗ. У листопаді і грудні 2009 року на виконання рішення Кабінету Міністрів України Міністерство фінансів зверталося до МВФ з вимогою

про конвертацію зазначених фінансових ресурсів. За результатами проведеної роботи було залучено 1,228 млрд. СПЗ (еквівалент приблизно 2 млрд. дол. США).

Ресурси, отримані від МВФ, дозволили Уряду та НБУ втримати макроекономічну ситуацію під контролем, не допустити дефолту та в умовах розвитку кризових явищ в економіці дозволили не скорочувати фінансування соціальних видатків. Також програма з МВФ стала сигналом для інвесторів, який допоміг втримати рейтинги України та її цінних паперів на прийнятному рівні.

У березні та квітні 2010 року в Україні працювали технічні місії МВФ, метою яких було переглянути макроекономічну ситуацію в країні та з'ясувати можливості для відновлення надання підтримки. Наприкінці квітня відбувся візит делегації України до США. За результатами візиту Міністерству фінансів було передано доопрацьовану версію проєктів Листа про наміри та Меморандуму про економічну та фінансову політику. 21 червня 2010 року в Україну прибула чергова місія МВФ, яка спільно з Представництвом МВФ в Україні провела переговори з відповідними державними установами України, під час яких сторони обговорили технічні параметри майбутньої угоди [9].

Зокрема, для отримання чергового траншу кредиту МВФ Україна повинна була виконати ще чотири вимоги:

- 1) проведення в Україні пенсійної реформи;
- 2) корегування тарифів на газ та водопостачання;
- 3) пошук додаткових фінансових ресурсів при менш значному підвищенні тарифів на газ та водопостачання ніж ті, що передбачені у Меморандумі;
- 4) скасування вимоги обов'язкового викупу рекапіталізаційних облігацій НБУ, що, на думку МВФ, знижує незалежність НБУ.

У липні 2010 року була схвалена нова програма співробітництва України й МВФ, яка передбачала виділення Україні кредиту на суму 15,15 млрд. дол. США. Термін дії програми – 2,5 роки. Кошти передбачалося залучити під 3,5 % річних.

Відразу після схвалення цієї програми співробітництва Україна отримала перший транш цього кредиту у розмірі 1,89 млрд. дол. США.

Рада директорів Міжнародного валютного фонду на засіданні 22 грудня 2010 року ухвалила рішення про виділення Україні другого траншу кредиту stand-by обсягом 1 млрд. СПЗ, що становить 1,5 млрд. дол. США.

Однак, МВФ вимагав взамін від України насамперед затвердження пенсійної реформи і вирішення проблеми занижених, на думку МВФ,

тарифів на газ для населення. Щодо інших вимог, то серед них були зазначені:

- розширити базу оподаткування „для забезпечення надходження доходів”;
- знизити поріг обороту платників за спрощеною системою оподаткування до 300 тис. грн. Як для фізичних, так і для юридичних осіб;
- скасувати звільнення від обкладення ПДВ сільського господарства та інших видів діяльності;
- знизити рівень витрат Стабілізаційного фонду;
- скасувати заплановане збільшення тарифної сітки зарплат із 586 до 778 грн. до грудня 2010 року;
- знизити виплати працюючим пенсіонерам до 50 % від загального розміру, але не нижче прожиткового мінімуму, підвищити пенсійний вік;
- підвищити незалежність НБУ;
- обмежити дефіцит НАК „Нафтогаз” на рівні 1% від ВВП у 2010 й 2011 роках;
- підвищити ціну на газ для населення та комунальних підприємств удвічі, а потім щокварталу на 25 %;
- запровадити штрафні санкції та застосовувати їх до тих, хто не забезпечує своєчасної оплати послуг ЖКГ [8].

Український уряд виконав низку умов, а саме:

- розроблено новий Податковий кодекс, який ще потребує доопрацювання, оскільки у ньому значно розширена база оподаткування, а фіскальні служби наділені значними повноваженнями: починаючи від позасудового вилучення на рахунок держави коштів юридичних та фізичних осіб та визначення розміру податку без будь-яких обґрунтувань;
- опублікована на сайті Президента програма реформ на 2010-2014 рр. передбачає підвищення пенсійного віку до 65 років;
- підписаний Президентом секвестр бюджету включає в себе норми про ліквідацію фінансування значної частини інвестиційних та інноваційних проєктів, у тому числі й у сільському господарстві;
- згідно з постановою Національної комісії регулювання електроенергетики (НКРЕ) від 13 липня 2010 року зросте граничний рівень цін на природний газ, а Уряд ініціюватиме запровадження штрафних санкцій за несплату населенням житлово-комунальних послуг;
- було прийнято ряд законодавчих і нормативних актів із регулювання діяльності НБУ.

Отже, робота з підготовки нової програми МВФ Stand-by для України була завершена 16 липня 2010 року. Однак, МВФ, пообіцявши 15 млрд. дол. США кредиту ще у 2010 році, на початок 2012 року дав трохи більше 3 млрд. дол.

Він і надалі вимагає на третину підвищити вартість газу для населення, на 20 % підвищити оплату комунальних послуг, хоча вартість газу і вартість комунальних послуг у країні і так зросли у зв'язку з наданими кредитами.

Українські експерти зазначають, що вихід України на докризовий рівень 2008 року можливий лише до 2015 року. Загалом, цілком слушно видається думка про те, що економічна криза 2008-2009 років в Україні викликана надзвичайно високими темпами зростання кредитів.

3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВИКОРИСТАННЯ КРЕДИТІВ МВФ УКРАЇНОЮ

Якщо аналізувати сучасний етап стосунків України та МВФ, то варто підкреслити, що його особливістю є якісно нові умови співпраці.

По-перше – це набагато більша сума позики порівняно з минулими періодами співробітництва (16,4 млрд. дол.).

По-друге – це досить жорсткі економічні і політичні умови, що вказані в Меморандумі про економічну політику, які значною мірою обмежують економічний суверенітет України. При цьому те, що уряд України погодився на такі умови викликає певне здивування, оскільки можна було скористатися кредитом в рамках програми Short-Term Liquidity Facility (SLF). За останньою програмою розмір кредиту може становити до 500 % квоти, видається одним траншем і використовується центральним банком держави на власний розсуд [11, с.12].

Наступна особливість співпраці на даній стадії полягає в значно більшому рівні ризику. Це пов'язано, насамперед, із досить високою сумою позики, яка чинить значне боргове навантаження на бюджет України, а з іншого боку – існує ризик негативного впливу програми МВФ на економіку країни.

Хоча попередній досвід співробітництва України з МВФ давав досить позитивні результати, але якщо враховувати нові умови, а також те, що існує і негативний досвід співпраці МВФ з іншими країнами (наприклад, діяльність МВФ під час азійської фінансової кризи 1997-1998 рр. призвела лише до її поглиблення), то цей ризик досить високий. Та все-таки кредит від МВФ є досить дешевим і спокосливим для уряду, оскі-

Так, наприклад, якщо у 2004 році їх величина становила 25,7 % ВВП, то вже у 2008 році – 77,3 % ВВП, а короткостроковий зовнішній борг України у 2009 році становив 45 млрд. дол. і на 30 % перевищив міжнародні резерви НБУ, Україна вимушена була звернутися до МВФ у 2008 і 2009 роках за допомогою. Ситуацію в цілому у 2009 році в Україні вдалося втримати у відносній стабільності саме завдяки позикам, що були отримані у МВФ [10].

льки передбачає виплату відсотків в розмірі 2 % річних від загальної суми боргу. 2 березня 2012 р. повідомлялося, що Україна виплатила МВФ 575 млн. дол. обслуговування за першим траншем stand-by.

Саме із виплатою Україною першої частини боргу доречно, на нашу думку, пов'язувати початок *шостого етапу* співробітництва України з МВФ. Обсяг виплат Україною МВФ на 2012 р. становить 3,72 млрд. дол. Для погашення цієї заборгованості, а також боргів по облігаціях Україна хоче отримати від МВФ нові кредити на 10 млрд. дол. Україна також хоче реструктуризувати борг перед МВФ. Раніше Прем'єр-міністр Микола Азаров повідомив, що Україна попросить МВФ рефінансувати борг, погашення якого припадає на 2012 р., новим кредитом в рамках програми stand-by. За словами М. Азарова, якщо МВФ не зможе надати другий транш кредиту stand-by, то Україна буде мати право ставити питання про те, щоб МВФ не наполягав на погашенні заборгованості, яка утворилася в 2008 р. Однак, за словами Віце-прем'єр-міністра України, Міністра соціальної політики Сергія Тігіпка, на сьогоднішній день Міжнародний валютний фонд ще не надає механізму щодо реструктуризації боргу, а отже виплата позики буде тривати до 2014 року (див. рис. 1) [13; 14].

Якщо економіка України у цей період буде зростати, погашення позики не складе особливих труднощів. Коли ж реалізується песимістичний сценарій, тягар боргу, навіть з врахуванням знецінення грошей, виявиться занадто важким для ослабленої держави.

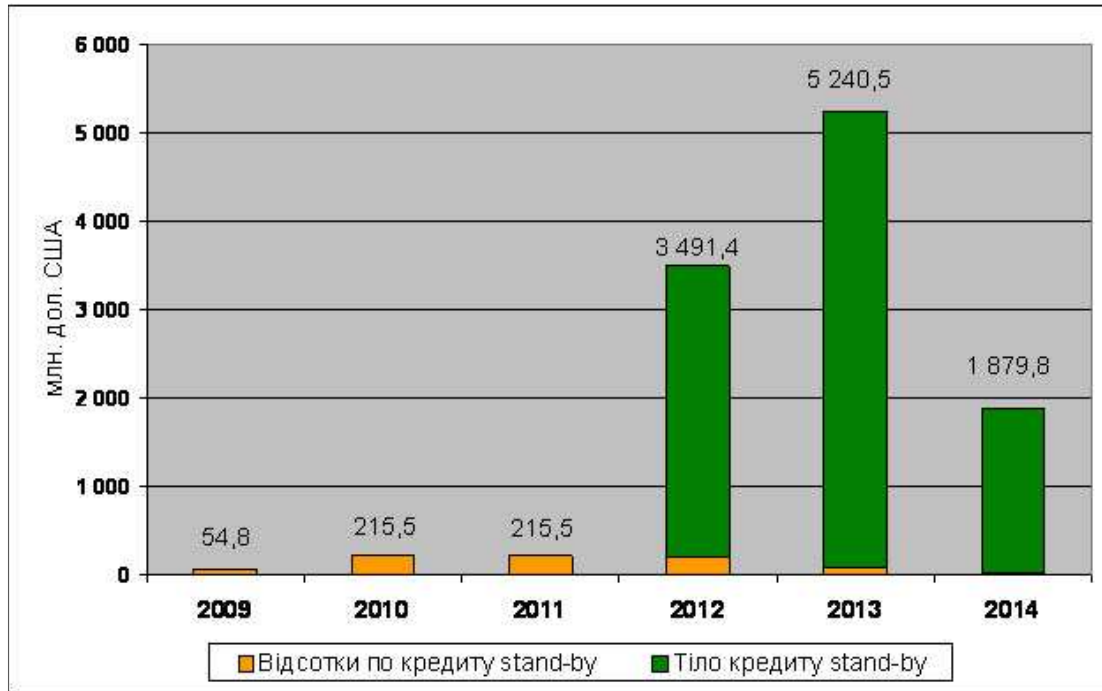

Рис. 1. Графік погашення Україною кредиту stand-by від МВФ [14].

Найбільшу критику у скептиків фонду викликає не стільки посилення боргового навантаження, скільки вимоги стабілізаційної програми, які фінансова організація поставила перед Україною в обмін на регулярні транші. Представники фонду пояснюють свої рішення намаганням стабілізувати макроекономічну ситуацію, не допустити росту інфляції і бюджетного дефіциту, а також погіршення платіжного балансу.

Завдяки членству в МВФ Україна може отримати досить вагомі кредити для структурної перебудови економіки, стабілізації валюти і залучати іноземні інвестиції. Нинішнє відновлення фінансування для України з боку МВФ відкриває можливість розблокування фінансування проєктів Світового банку, створення передумов для надходження фінансових ресурсів від інших міжнародних організацій, сприяння вирішенню питання щодо завершення реструктуризації офіційних боргів перед кредиторами Паризького клубу.

Ресурси, отримані від МВФ, дозволили Уряду та Національному банку втримати макроекономічну ситуацію під контролем, не допустити дефолту та в умовах розвитку кризових явищ в економіці дозволили не скорочувати фінансування соціальних видатків. Також програма з МВФ стала сигналом для інвесторів, який допоміг втримати рейтинги України та її цінних паперів на прийнятному рівні.

Продовження співпраці з МВФ є визначальним для збереження можливостей фінансування дефіциту бюджету за рахунок порівняно дешевих позик від міжнародних фінансових організацій, зокрема, Світового банку та ЄС, умови

надання позичок яких є найкращими за вартістю та термінами. Також Європейська Комісія пов'язує співпрацю між Україною та МВФ з реалізацією своїх програм.

Однак, не слід забувати, що разом із отриманням зовнішніх кредитів зростає державний борг України і залежність від іноземних кредиторів, а це загрожує небезпекою дефолту навіть у посткризовий період світової економіки.

Певні проблеми виникли із отриманням четвертого траншу кредиту, у якому Україні відмовлено через непослідовну політику уряду. МВФ і надалі вимагає в першу чергу підняти оплату за газ для населення України до рівня європейської, на що навряд чи погодиться уряд України на сучасному етапі, оскільки заробітна плата основного населення держави теж не європейського рівня.

Незважаючи на призупинку надання траншу, Фонд планує продовжити співпрацю з Україною. Довгострокові і дешеві кредити МВФ сприяють вирішенню проблем платіжного балансу. Завдяки наданій підтримці, став можливим відтік 7,1 мільярда доларів на рефінансування зовнішнього боргу банків та корпорацій за вісім місяців 2009 року, а також внутрішній відтік 5,7 мільярда доларів із банків, які осіли у кишенях населення.

На думку експертів Світового банку, без заміщення втрачених золотовалютних резервів НБУ коштами від кредиту *stand-by* та вирівнювання сальдо зовнішньої торгівлі макроекономічна стабілізація неможлива.

Про те, що гроші, отримані від МВФ, забороняється проводити валютні інтервен-

ції, експерти не згадують. Та й навіщо, якщо є рецепт - плаваючий валютний курс і відмова від адміністративного регулювання вартості гривні.

Взявши кредит у МВФ, Нацбанк зумів провести рекапіталізацію проблемних банків. Таким чином, відбулася трансформація приватного боргу комерційних банків перед вкладниками у державний борг перед Фондом. Деякі клієнти банків зуміли повернути свої кошти, і депозитна паніка припинилася, що також є позитивною тенденцією.

Завдяки траншам була дещо послаблена проблема фіскального дефіциту, оскільки частина коштів МВФ перекинула видатки з погашення зовнішніх зобов'язань уряду, проведення розрахунків за російський газ та покриття касових розривів для своєчасної виплати зарплат і пенсій [15, с.10].

Очевидно, що подальша співпраця з МВФ має будуватися на основі комплексного врахування як її позитивних, так і негативних сторін.

У ході світової фінансової кризи МВФ почав розглядати можливість створення нового механізму антикризового кредитування, за яким кредит надаватиметься одразу групі країн, що опинилися під загрозою в ході кризи. Новий тип кредиту – Flexible Credit Line країни можуть використовувати практично негайно, без додатко-

вих умов, у великих обсягах і на тривалий період часу [16, с.39].

Франція запропонувала удосконалити організацію діяльності МВФ шляхом перетворення Ради керуючих у постійно діючий механізм для вироблення політики та прийняття рішень на більш високому рівні. Пропозиція Франції відразу ж не була прийнята, тому що вона не торкалася проблеми джерела ресурсів для розширення кредитної діяльності.

Європейські партії пропонують суттєво збільшити повноваження МВФ аж до створення в його рамках «світового економічного уряду», який зможе протистояти кризам планетарного масштабу.

Поки що жодної зі згаданих пропозицій не прийнято. Проте робоча група для вивчення всіх нових варіантів уже створена. Отже, у майбутньому, незважаючи на вже тісну взаємодію України з МВФ, ще можуть бути побудовані можливі стратегії поведінки та шляхи уникнення негативних наслідків.

У подальших наукових дослідженнях буде проаналізовано співробітництво України із міжнародними фінансовими організаціями, що входять до структури ООН, особлива увага буде звернена на ефективність використання державних позик для розбудови національної економіки.

ВИСНОВКИ

У даний час ведуться перемовини про відновлення співпраці з МВФ, адже позики МВФ дають можливість фінансувати дефіцит бюджету і надію отримати порівняно дешеві позики від інших міжнародних фінансових організацій.

Співпраця з МВФ є важливою з огляду на необхідність збереження належного іміджу країни, що сприятиме підвищенню її кредитного рейтингу на світових фінансових ринках, зменшенню відсоткових ставок по кредитах, дозволить зберігати привабливість для іноземних інвесторів.

Разом із позитивними зрушеннями, що спостерігаються завдяки кредитуванню Міжнародного валютного фонду, у співробітництві України з МВФ існують також значні небезпеки, які при непослідовній політиці Уряду України можуть справдитися.

Тому у даний час керівництву країни потрібно вживати зі свого боку всіх необхідних заходів для забезпечення успішної реалізації програми МВФ, які мають базуватися, перш за все, на відповідному цільовому спрямуванні коштів та контролі за правильністю їх використання.

Україні варто перебудувати свою політику взаємовідносин із МВФ так, щоб зменшити надмірну залежність від його кредитів, що може бути здійснено, наприклад, шляхом поступового переходу до залучення позик на міжнародних ринках капіталу. Але це можливо лише за умови максимально ефективного використання таких кредитів, щоб одержаний ефект міг покрити їх значно вищу вартість. При цьому залучені кошти повинні спрямовуватись на забезпечення економічного росту країни, досягнення якого дасть змогу переорієнтуватися на використання власних та внутрішніх позикових ресурсів.

1. Закон України „Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій” від 3 червня 1992 року № 2402-ХІІ.
2. Бураковский И.В., Плотников А.В. Мировая экономика: глобальный финансовый кризис. – Харьков: Фолио, 2010. – 415 с.
3. Дворніков М.С. Міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини: Навч. посібник. – Вінниця: ВДТУ, 2004. – 148 с.

4. Вожжов А.П. Про причини створення регіональних резервних валют і зміни у світовій валютній системі // *Фінанси України*. – 2009. – № 3. – С.56-65.
5. Кирилюк О.В. Співпраця України з МВФ: ціна питання // *Економічна правда*. – 2009. - № 5. – С. 32-33.
6. Лютий І.О. Державний кредит та боргова політика України. – К.: ЦУЛ, 2008. – 352 с.
7. Барановський О.І. Предтечі фінансових криз // *Фінанси України*. – 2009. – № 3. – С. 3 – 22.
8. <http://www.newsmarket.com.ua/2011/05/mvf-mozhe-ne-daty-ukrayini-tretyi-transh-kreditu/>
9. <http://www.vidkryti-ochi.org.ua/2010/01/2010.html>.
10. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008-2009 років в Україні // *Економіка України*. – 2010. – № 4. – С.5-15.
11. Дубинський О. Сколотяний Ю., Яценко Н. Чи є життя без МВФ? // *Дзеркало тижня*. – № 44 (772), 14-20 листопада, 2009. – С.12.
12. Корнев В. Криза на фінансових ринках: перші підсумки та прогнози // *Фінансовий ринок України*. – 2009. – № 2 (64). – С. 58- 61.
13. РБК Україна// <Електронний ресурс>. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/newsline/show/mezhd-ukrainoy-i-oon-podpisana-programma-partnerstva-na-24032011152900/>
14. *Економічна правда* // <Електронний ресурс>. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2009/11/16/216180/>
15. Руденко Л.В. Залучення зовнішніх кредитів як фактор формування інфраструктури промисловості та економічної стабілізації України. *Економіка: проблеми теорії та практика: Міжвуз. зб. наук. праць*. –Вип. 24. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2012. – С. 3 - 10.
16. Кузнецов В.А. Аналіз деяких питань реформування МВФ // *Банківська справа*. – 2010. – № 4. – С.30 - 39.

РЕЗЮМЕ

СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ ИЗ МВФ В УСЛОВИЯХ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО КРИЗИСА И В ПОСТКРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД

Рошко С.М. (Ужгород)

В статье анализируется сотрудничество Украины из МВФ в условиях мирового финансового кризиса и в посткризисный период. В отдельности, в первом блоке рассмотрены этапы кредитного сотрудничества Украины из МВФ в период 1992-2007 гг., во втором – исследовано особенности кредитования национальной экономики в условиях мирового финансового кризиса, в третьем – возможные направления улучшения механизмов использования кредитов МВФ Украиной на современном этапе развития экономики государства.

Ключевые слова: Международный валютный фонд (МВФ), мировой финансовый кризис, государственный кредит, макроэкономическая стабилизация, платежный баланс государства, финансовая стабильность, состояние валютных резервов, курс национальной валюты.

SUMMARY

UKRAINE'S COOPERATION WITH THE IMF IN THE CONDITIONS OF THE WORLD FINANCIAL CRISIS AND THE POST-CRISIS PERIOD

S. Roshko (Uzhhorod)

The article analyzes Ukraine's cooperation with the IMF in the conditions of the world financial crisis and the post-crisis period. In particular, the first part analyzes the stages of credit cooperation of Ukraine with the IMF in the period of 1992-2007. The second part studies the peculiarities of crediting of the national economy in the conditions of the world financial crisis. The third part identifies possible ways to improve the mechanisms of IMF loans application in Ukraine at the present stage of the country's economic development.

Key words: International Monetary Fund (IMF), the world financial crisis, state credit, macroeconomic stabilization, the payment balance of the country, financial stability, the state of currency reserves, the national currency rate.